

בבא בתרא פא

משה שווערד

1. רשב"ם בבא בתרא דף פא/א

הקונה שני אילנות - סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי' מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשייבש יעקרנו וילך:

2. רשב"ם בבא בתרא דף לז/ב

פלוגתא דר"ע ורבנן - בין לרב זביד בין לרב פפא ובשני אילנות מיירי דבשלשה אילנות הכל מודים דקנה קרקע כדתנן סתמא בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא) ומוקמינן לה בגמ' כר"ע [1] ומיהו רישא דקתני גבי שנים אין לו קרקע לאו ר"ע היא כדמוכח בשילהי המוכר את הבית (לקמן דף עב) והתם פרשינן לה:

3. תוספות על בבא בתרא דף לז/ב

מכר אילנות ושייר קרקע. פ"ה דבב' אילנות איירי דבג' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא). ומוקי לה בגמ' כרבנן ודחי ומוקי לה אפי' כר"ע ולפי זה רישא דקתני שנים אין לו קרקע לא אתי כר"ע וכן מוכח בסוף המוכר את הבית (שם דף עב. ושם) דקתני הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה כו' בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע ופריך מיניה אילמא רבי עקיבא האמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש פי' ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע אלמא משמע דקנה אילן אחד נמי קנה קרקע [2] ואין נראה לר"י דהא כיון דהא דתנן בהמוכר את הספינה (שם דף פא.) קנה ג' קנה קרקע מוקי נמי כר"ע א"כ ע"כ לר"ע בשנים לא קנה קרקע דהכי משמע דוקא ג' קנה קרקע אבל ב' לא קנה קרקע ...

4. ריטב"א על בבא בתרא דף פא/א

מתני' הקונה שני אילנות בתוך של חברו הרי זה לא קנה קרקע. כבר פירשתי לדעת רבינו שמואל דהא רבנן היא דאמרי מוכר בעין רעה מוכר, ור"י ז"ל [פי'] דאתיא אפילו לר"ע שאין זה תלוי בעין יפה דשני אילנות אינם ראויים להיות שדה לקנות קרקע, ותדע דהא קי"ל כר"ע והא נמי כהילכתא נקטינן ליה בכל דוכתא, וכן משנת ביכורים דקונה שני אילנות מביא ואינו קורא, וכן עיקר וכדמוכח נמי בגמ', וכדבעינן למימר תמן בס"ד:

5. עליות דרבינו יונה מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א

וג' אילנות. יש להם קרקע [1] דוקא אילנות גדולים, דאילנות תנן. ושתיילין קטנים שהעול כובשן ואין עולים להם בחבל, לא חשיבי אילנות.

6. רמב"ם יד החזקה הלכות מכירה פרק כד

(א) המוכר שלשה [2] אילנות בתוך שדהו ואפילו היו שלש נטיעות קטנות או שלשה בדי אילן הרי יש ללוקח קרקע הראוי להם ואפילו יבשו האילנות או נקצצו יש לו קרקע הראוי להם וקנה כל האילנות שביניהם:

7. ברכת אברהם

קנה שלשה קנה קרקע. וברמב"ם (בכורים פ"ג הי"ג) הקונה אילן בתוך שדה מצירו אינו מביא לפי שאין לו קרקע, שלשה יש לו קרקע ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה קרקע. והראב"ד הדין בדבריו במש"כ ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד דר"ל שפירש שלא יקנה קרקע, וחולק על דין זה דבכה"ג אינו מביא. וע"ש ברדב"ז שכתב דמעולם לא עלה על דעת הרמב"ם שצכה"ג יביא בכורים, וכונת הרמב"ם שאין לו קרקע לענין לאוקמי ביה חיותא ולמשט ביה פירי אלא לזורך האילנות דוקא, וסגי בזה למקרי אדמתך. וע' בספר הגר"ם שביאר עד"ו, דכיון דלענין זכות נטיעה וזריעה הקרקע קנויה לו לעולם, סגי בזה לענין אדמתך, משא"כ בקונה אילן אחד, דרק זכות יניקה יש לו, לאו דאפי' זכות יניקה אין לו בגוף הקרקע אלא דכיון דיש לו זכות על האילן עצמו ממילא יש יניקה, ולא צמורה קנין בגוף לגבי זה. ע"ש.

8. שיטה מקובצת על בבא בתרא דף פא/א

אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אפילו בלוקח פירות מן השוק מן השוק לאו דוקא דהיכי ידע דהוי ביכורים [1] אלא אם קנה אותם באילן קודם שביכרו כשביכרו חייב להביא אף על פי שאין להם קרקע. [2] והרשב"א ז"ל כתב פירות מן השוק פירוש פירות של ביכורים. עד כאן לשונו:

9. ריטב"א על בבא בתרא דף פא/א

גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר"מ בלוקח פירות מן השוק. פי' שלקחם לביכורים אלו בשוק ממש. ואע"ג דתנן במסכת ביכורים (פ"ג מ"א) כיצד מצות ביכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה וקושרה בגמי ואומר הרי אלו ביכורים, [1] ההיא רבנן היא, [2] אי נמי לר"מ ולמצוה היכא דאפשר, ויש מפרשים דהכא מחוברים לקחם על מנת לתלוש שאין לו קרקע כלוקח פירות בעלמא, וכן נראה מפירוש רשב"ם, ולישנא דמן השוק לאו דוקא, ויש שאין גורסין אותו:

10. ברכת אברהם

מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות מן השוק. ובשמ"ק מן השוק לאו דוקא דהיכי ידע דהוה ביכורים, אלא אם קנה אותם באילן קודם שביכרו, כשביכרו חייב להביא אעפ"י שאין להם קרקע. והרשב"א כתב פירות מן השוק פירוש פירות של ביכורים. עכ"ל.

וצ"ע, הא קי"ל (פ"ב הי"ז) הרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושה. וז"ל דכל זה קודם שהפריש והם הפירות הראשונים אז יכול לעשות כולם ביכורים, אבל משלקח הפירות הראשונות שביכרו, וסוד נומתים עוד, אלו הפירות אינם ביכורים. מיהו אם עדיין לא הפריש בכורים וגם לא הוריד הפירות הראשונות משמע דשפיר סיך להפרישם כולם, דאל"כ ל"ש לומר עושה כל שדהו ביכורים אלא במצוה שגדלה צמח אחת או בפירות שידוע שגדלים ביחד, אבל במצוה וכו"ו שאינם נגמרים יחד היה לו לומר ליקח דוקא הראשונות ולא מנינו שמוזכר קפידא ע"ן. ובשמ"ק לא נאמר החשש שמה כבר הפריש כמתני' (פ"א מ"ז), וז"ע, דאפילו לפי שיטת הרמב"ם (פ"ד ה"ד) דאדם אחר יכול להפריש עוד הפעם, מ"מ אינו קורא. וז"ל דג"ו כריך שידע, גם שלא הופרש וגם שהם הפירות הראשונות.

11. תוספות מסכת בבא בתרא דף פא עמוד א ד"ה ההוא למעוטי

ההוא למעוטי חוצה לארץ - והכי נמי דריש בפרק ראשית הגז (חולין דף קלו. ושם) ארצך למעוטי חוצה לארץ ותימה אמאי איצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק דקדושין (דף לו:): כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ [1] ויש מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו ובמכלתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב [2] ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אף על פי שלא הפריש מהן

בכורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרה בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מינייהו בקדושין (דף לו.) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם ואפי' בעודן באילן מתחייב דתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים ואף על גב דאם אין לו [אינו] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף.

12. ספר מקדש דוד - זרעים - תרומות סימן א

[ב] והנה בכלים שם חשיב ג"כ בכורים, והגר"א ז"ל בהגהותיו כתב ובכורים נמחק, אך הרמב"ם והר"ש ז"ל גרסי נמי ובכורים. והנה הטעם דהגר"א ז"ל מחקו הוא בפשוטו דמאי שנא בכורים משאר מצות התלויות בארץ דלא קא חשיב להו, וזה דהר"ש והרמב"ם ז"ל גרסי לה נראה דתלוי בב' תי' התוס' (ב"ב פ"א. ד"ה

ההוא) שהקשו שם על הא דאמרינן בבכורים דאשר תביא מארצך הוא למעוטי חו"ל, דלמה לי קרא תיפוק ליה דכל מצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ות' דאצטריך משום דבכורים אתקוש לבשר בחלב, ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה התלויה בארץ דאין החיוב תלוי בפירות כי אם באדם והוא חובת הגוף, וזה דאם אין לו פירות אינו חייב לקנות הוא משום דהוי כמו ציצית דאם אין לו אינו חייב לקנות טלית ומ"מ הוי חובת הגוף ע"ש, **א"כ לפ"ז דבכורים הוא חובת הגוף הוי כמו עומר ושתי הלחם דאינו משום חובת קרקע, רק צריך להביאן מארץ ישראל דכתיב ממושבותיכם תביאן, וה"נ בכורים דבעינו אשר תביא מארצך וזה ודאי אינו תלוי בהעפר כי אם בהמקום כיון דאין זה משום חובת קרקע, אבל להתירוץ הא' בתוס' דבכורים הם ג"כ חובת קרקע אין נ"מ בין בכורים לשאר מצות התלויות בארץ. והנה באליהו רבה (כלים שם) כתב דבכורים אינו רק חובת קרקע ולא קדושת ארץ ישראל ע"ש, והנה אין לומר דאין זה משום קדושת ארץ ישראל כלל דהא כל חובת קרקע אי נוהגין בזה"ז תלוי בקדושה ראשונה אי קידשה לע"ל אלמא דחובת קרקע הוא משום קדושת ארץ ישראל, רק צריך לומר דאין זה קדושת המקום רק קדושת העפר:**

13. ברכת אברהם

הפריש בכוריו ומכר שדהו דהלוקח שוב אינו מביא מאוקו מין, ושם (פ"ג מ"ה) ניטלין מן הטהור על הטמא, אע"פ של"ש בכורים בטמאין (פ"ג הי"ט), ומ"מ לריך להפריש מן הטהור על הטמא, הרי מוכח דזה דין בפירות, וכן פירש צשיטת הרמב"ם.

והנראה כזה, דהנה בפאה ג"כ מנינו דבעינו קרא, דכירושלמי (פ"ג) ילפינן מדכתיב קזיר ארלכס ולא קזיר חו"ל, ע' רדב"ז (מתנ"ע פ"א הי"ד) וכ"מ שם, ובפשטות ג"כ מתייחס לשדה ופותר, ע' קרית ספר, ומוכח במל"מ (שם פ"א הט"ו) דאם השאיר פאה ל"ש להוסיף, דכבר נפטר השדה, וחזינן דמתייחס לשדה ומ"מ הוה חובת הגוף. ונראה דלעולם המצוה על הגוף שכשיש לו שדה הוא מצווה להשאיר פאה לכל שדה ושדה, וכן חייב בפירותיו שהוא יפריש ביכורים עליהם, אע"פ שאין הפירות עצמם טעונים הפרשה ללא נאסרו, מ"מ אם מפריש עליהם מתקיים בהם הך מצוה, נמצא דהוה חובת הגוף ואי"צ לקנות, מ"מ קיים מצוה זו מתייחס לפירות, דמתקיים בהם מצוה ביכורים, לא רק דבכורים עצמם אלא דגם בפירות שעליהם הוא מפריש כדן, מתקיים כזה ענין בכורים שהפריש על זה, ושז אינו חוזר ומפריש, ולרמב"ם מפריש ואינו קורא, כיון דלגביו לא היה לו עדיין מצוה. וא"כ הרי משמע דשייך לבעלים דאל"כ מה הנ"מ אותו בעלים או לא.

תד"ה הוא וכו' אצל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם וכו' אצל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז וכו' ואע"ג דאם אין לו אינו חייב לקנות, מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו, חשיב חובת הגוף. עכ"ל. ובספר תורת זרעים תמה ע"ז (בכורים פ"א מ"ו) ממה דאיתא שם צמחני' (פ"א מ"ו)

14. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף פא עמוד א

ב. בכתבי הגר"ח [על הש"ס אות רצב] כתב לפי מש"כ תוס' שביכורים הוי חיוב אגברא ותרומ"מ הוי חיוב אפירות, לפ"ז שונה הפטור של ביכורים בחו"ל מהפטור תרומ"מ בחו"ל, דפטור תרומ"מ הוי משום שליכא חיוב להפריש תרומ"מ בחו"ל, ובביכורים [שליכא מצות הפרשה אלא מצוה אגברא] הפטור משום שאינו חפצא של ביכורים אם גדל בחו"ל ולכן ליכא חיוב אגברא. ולפ"ז ביאר שיטת הרמב"ם [ביכ"ב - א] שכתב שארץ עמון ומואב אף על פי שחייב מדרבנן בתרומ"מ מ"מ פטור מביכורים, וסוריה חייבת מדרבנן בתרומ"מ ובביכורים. ומקשה הגר"ח מאי שנא סוריה מעמון ומואב. ותירץ סוריה שהיא קרובה לא"י, תיקנו חכמים שמדרבנן נחשבת כא"י, ולכן חייבת בביכורים כא"י, אבל בעמון ומואב תיקנו חכמים שאע"פ שהן נחשבות לחו"ל מ"מ חייבות בתרומ"מ מדרבנן בחו"ל, ולכן לענין ביכורים שאינו פטור מחיובא בחו"ל אלא דין שאינו חפצא של ביכורים, ליכא חיוב בעמון ומואב.

15. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף כז עמוד ב

שלה) ביאור החילוק בין תרומ"ע לביכורים גמ', אילן הסמוך למצר וכו', ואין מביאין ממנו ביכורים. וצ"ב דכמו דבאילן שיונק מחו"ל, אמרינן טבל וחולין מעורבין זב"ז, ה"נ לענין ביכורים כשיונק משדה חבירו, נימא דהוי שלו ושל חבירו מעורבים זב"ז, ולמה אמרינן דלא חשיב כלל ארצך מחמת יניקה מחבירו ואינו מביא כלל, מאי שנא מתרומ"ע דטבל וחולין מעורבין.

ובחי' - ר' - שמעון - שקאפ (בסוף) תירץ, דביכורים כתיב קרא אדמתך, דדרשינן עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך, ולכן כשמעורב בזה חלק שאינו אדמתך אינו מביא, משא"כ בתרומ"ע לא כתיב קרא זה. ומתחילה כתב לתרץ דגבי תרומות ומעשרות אין החיוב על עצמות הפירות, אלא חשבון תבואת הארץ מחוייב ליתן לכהן וללוי, ויכול ליתן מפירות אחרים עליהם לפי חשבון, וא"כ החיוב הוי רק הפרשה, ומשו"ה כיון דעצם החיוב הוי חשבון הפירות, הרי אף בטבל וחולין מעורבין זה בזה נמי שייך החשבון, ולכן שפיר חל חיוב. **אבל גבי ביכורים דעצם הפרי הוי החיוב, והיינו דעל עצמות הפרי הוי חיוב הביכורים, א"כ כיון דכל הפרי לא גדל מארצו לא נתחייב הפרי, דהא לא הוי כולו מארצו, ועל עצמות הפרי לא שייך טבל וחולין, דעכ"פ היא בעצמותה הא לא נתגדלה מארצו, ע"ש.**

16. תוספות מסכת בבא בתרא דף פא עמוד א ד"ה למעוטי אדמת

למעוטי אדמת עכו"ם - רשב"ם גרס והא תרי אדמתך כתיבי ולפי שקשה לו איך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כתיבי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר ובחנם דחק עצמו דחד אדמתך דרשינן בפ"ק דביכורים הנוטע בתוך שלו והבריך לתוך של חבירו או לתוך של רבים הרי זה אינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך ודוקא לוקח פירות מביא וקורא לר"מ ולא מברך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עצמו בר הבאה הוא **כדתנן (שם פ"א מ"ד) אלו מביאים ולא קורין הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלא כר"י דפליג עליה כדאיתא בירושלמי ...**

17. רמב"ם יד החזקה הלכות בכורים פרק ד

(א) כל המביא בכורים טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה אבל הוידוי אינו שוה בכל לפי שיש שחייבין להביא בכורים ואינן קורין עליהם: ...
(ג) **הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גוים נתתיך הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה ולאברהם היתה השבועה תחלה שירשו בניו את הארץ** וכן כהנים ולוים מביאין וקורין מפני שיש להן ערי מגרש:

18. כסף משנה על הלכות בכורים פרק ד הלכה ג

ומ"ש הגר מביא וקורא וכו'. **שם בירושלמי איפסיקא הלכתא כרבי יהודה דאמר הכי. ומה שכתב ולאברהם היתה השבועה וכו'. כלומר אע"פ שאברהם אב לכל העולם לא נטלו הגרים חלק בארץ מפני שבתחילה קודם שנאמר לו כי אב המון גוים נתתיך היתה השבועה וכו' נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש:**

19. ספר שאגת אריה - סימן מט

ואע"פ שהכ"מ פירש שם ומש"כ ולאברהם היתה כו', כלומר אע"פ שאברהם אב לכל העולם, לא נטלו הגרים חלק בארץ מפני שבתחילה קודם שנאמר לו כי אב המון גוים נתתיך היתה השבועה וכו', נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש ע"כ. אין לדבריו טעם ורית, דלמה לי להרמב"ם ליתן טעם כאן על מה שלא נטלו גרים חלק בארץ. כיון דהא דלא נטלו חלק בארץ אין זה לא מעלה ולא מוריד לגופיה דדינא, דהא מ"מ מביא וקורא והאי טעמא הוה לי' למכתב קודם לזה בסוף פרק יא מהלכות מעשר שני שהוא קודם ה"ל' בכורים בסידור הספר, שכתב שם ישראל וממורין מתוודין אבל לא גרים ועבדים משוחזרים, מפני שאין להם חלק בארץ והרי הוא אומר ואת האדמה אשר נתת לנו ע"כ. ושם היה לו ליתן טעם זה ולאברהם היתה השבועה תחילה, לומר דמה"ט לא נטלו חלק בארץ שנפקא מינה לעיקר הדין דמש"ה אינו מתודה. אבל כאן אין שום נפקא מינה בזה. כיון שפוסק כר"י דגר עצמו מביא וקורא, והא דלא נטלו חלק בארץ אין מגרע כלל לענין קריאה:
אלא ודאי כדפירשתי הוא עיקר. **ושמע מינה דסבירא לי' ז"ל דאברהם לחוד נקרא אב לכל העולם ולא יצחק ויעקב, ואפילו הכי גר מביא וקורא דבשביל אברהם לחוד יכול לומר לאבותינו...**

20. כפות תמרים על סוכה דף לח/א

ואגב עיוני בזה ראיתי מה שהקשה שם בספר שי למורא על הרמב"ם דגבי וידוי מעשר כתב [י"א דמע"ש הי"ז] דגרים אין מתודין מפני שאין להם חלק בארץ ובה' בכורים [פ"ד ה"ג] כתב שהגר מביא וקורא, והאריך בקושיא זו ובתירוצה יעו"ש. ויראה לע"ד דיש הפרש בין וידוי מעשר למקרא ביכורים, דמקרא ביכורים אינו כתוב לשון עבר כקרא דוידוי מעשר שאומר נתת לנו זהו לשון עבר, אלא גבי מקרא ביכורים כתיב לשון עתיד לתת לנו, ומצינו ביחזקאל ס"ס מ"ז דגרים נוטלים חלק בארץ לעתיד לבא, וכן אמרו בריש מ[דרש] קהלת [פרק א] בפסוק כל הנחלים הולכים אל הים. א"כ אמור מעתה גבי וידוי מעשר שמזכיר בוידוי לשון עבר את האדמה אשר נתת לנו אין יכולין להתודות כיון שלא נטלו חלק בארץ, אמנם במקרא ביכורים שאומר לשון עתיד באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו יכול לומר כן דכן הוא האמת שנשבע ה' לאברהם שיטלו גם הגרים חלק בארץ ויתקיים לעתיד לבא.

21. תוספות מסכת בבא בתרא דף פא עמוד א ד"ה ההוא למעוטי

ההוא למעוטי אדמת עכו"ם - תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר דתנן (ע"ז דף כ:): אין משכירין בתים לעכו"ם בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שם כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר נמי ונראה לר"י דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דההיא דע"ז (דף כא. ושם) יש לומר אפי' כמאן דאמר אין קנין ושם מפורש.

22. תוספות על בבא בתרא דף כז/א

לא שש עשרה אמה. וא"ת והא אמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פב. ושם) גבי שלשה קנה קרקע וכמה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו וי"ל דהתם כשענפי האילן גדולים הרבה ויוצאין חוץ לשש עשרה אמה ואם תאמר קונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ומ"ש ממוכר שדהו לפירות דמביא וקורא לדידיה כדאמרינן בפרק השולח (גיטין דף מז: ושם) וליכא למימר דהאי תנא סבר דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דהא ר"מ אית ליה דקנין הגוף דמי בהשולח (שם דף מח.) ובהחובל (ב"ק דף צ. ושם) ואית ליה לקמן (דף פא.) דקונה אילן אחד (אינו מביא וקורא) וי"ל דשאני התם שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע אבל הכא אם יתייבש מיד האילן אין לו בקרקע כלום אי נמי התם קרקע קנויה לו לכל דבר למשטח בה פירי ולמיזרע בה סילקא וירקא אבל גבי אילן אין לו אלא יניקה לבדה:

23. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"כ דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלנו בביהמ"ד כדי לביישני. כזה מצינו במס' מו"ק (ה.) בההוא תלמיד דכל יומא הוה מקשי ליה לר' ינאי, ובשבתא דריגלא לא הוה מקשי ליה, ופרש"י משום דכו"ע אתי לפירקא, ואי מקשי ליה ולא הוה מצי לפירוקי הוה מכסיף. ועי' במס' חולין (ו.) דדרשו הכתוב (משלי כג-ב) "ושמת סכין בלעך", בתלמיד שיודע ברבו שאינו יודע הטעם, שאל ישאל לו ותביישנו, אלא עצור פיך מלשאול. וכעין זה מצינו במס' שבת (ג:) כי קאי רבי בהאי מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה, ופרש"י דילמא יתבייש. ועי' ברמב"ם (מכירה פי"ד הי"ד) שכתב, נשאלה שאלה של דבר חכמה, לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה, מה תשיב בדבר זה כו'. ובאור שמח ציין דכעין זה מצינו בגמ' כאן. וכ"כ בקרית מלך.

24. מאירי על בבא בתרא דף פא/ב

מטכסיס התלמידים כשהם בעלי מוסר שבדבר שהם יודעים בו שכבר טרחו בו הראשונים ולא מצאו בה טעם לא יהו שואלין אותו לרב במקום שהרבים מצוים שם שהרי הדבר קרוב שלא יהא הרב יודע מה שלא ידעו הראשונים ונמצא מתבייש וכן כל כיוצא בזה:

25. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף פא עמוד ב

א] דילמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה ורבנן בשני אילנות ספוקי מספקא להו - הרשב"ם מפרש דמספק לא קנה קרקע משום שיד המוכר על העליונה דמספיקא לא מפקינן מיניה, והיינו משום שהמוכר הוא המרא קמא. הקונטרס הספקות [כלל א - ה] מסתפק האם חזקת מרא קמא מהני כמו חזקה דמעיקרא באיסורא או דמהני כמו מוחזק בממון. ומביא דהפנ"י כתב שהוי כחזקה מעיקרא ולכן מהני אף לענין איסורא והקונה"ס חולק עליו וסובר שחזקת מרא קמא הוי דין מוחזק. והשערי יוסף [שער ה - יד] מביא ראיה מכאן שחזקת מרא קמא לא מהני לענין ביכורים, אלמא אינה מכרעת לענין איסורא, ומזה ראיה שאינה בגדר חזקה דמעיקרא שמכריע ספק איסורא.

ולפי הנה"י [להלן אות ב] אין מכאן ראיה, דשאני הכא שהוי ספיקא דדינא ולכן לא הולכים אחר חזקת מרא קמא לענין איסורא, ומה דמהני הכא חזקת מרא קמא לענין ממון, אינו משום שחזקת מרא קמא מכריע הספק, אלא שמספק הוי תפוס, וא"א להוציא מתפוס.

26. ברכת אברהם

ספוקי מספקא להו. ע' בשערי ישר (ש"ה פ"ד) שמוכח
מכאן דחזקת מרא קמא ל"ה חזקה הפוסקת אלא
כדין המוציא מחבירו עליו הראי', וע' מה שהארכנו בזה
בסוף פרק המדיר בכחובות (ע"ו ע"א) ושם באת י"ג.

27. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף כז/א

(צז) דף כ"ז. הקונה ב' אילנות מביא ואינו קורא, והטעם דספוקי מספקא לתנא אם קנה קרקע או לא, ואף דלענין דיני ממון אמרינן מספק אוקי בחזקת מרא קמא מ"מ הוי ספק לענין ביכורים, ומקשינן מסוגיא דתקפו כהן, דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר משום דדין מוחזק הוא דין ודאי, וה"ה דיוצא באתרוג כזה דמיקרי לכה כיון דמצד דין ממון הממע"ה ומהני גם לענין מצות, דנגררין אחר דין ממון, וה"נ, כיון דלענין דין ממון הוי ודאי דמרא קמא אמאי הוי ספק לענין ביכורים, דלכאורה דין ארצד לענין ביכורים ג"כ תלוי בדיני ממון, אמנם באמת אינו כן דאינו בתולדה מדיני ממון, אלא אפשר שיהא ארצד לענין ביכורים אפילו אינו ארצו בדיני ממון, וזה מפורש ברש"י גיטין מ"ז למ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיעה מקדושתה, ופירש"י דלענין קדושה ברשות ישראל קאי כאילי השכירה או משכנה, וחייב ליקח הפירות מהעכו"ם כדי להביא ביכורים, אף דלענין דיני ממון היא של עכו"ם לחפור בה בורות, ומבואר דדין בעלים לענין ביכורים אינו נגרר אחר דין בעלים לענין ממון, ומשו"ה בחזקת מ"ק דהיא חזקת ממון לא מהני לענין ביכורים, והא דמהניא חזקת ממון לענין מעשר בהמה, הוא מטעמא דדין בעלים לענין מעשר נגרר אחר דין בעלים לענין ממון:

28. דבר יעקב מסכת גיטין דף מח עמוד א

ה] רד"ה הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו - דקיי"ל בב"ב דלא קנה קרקע הלכך אינו קורא - בגמ' שם מבואר שהוי ספק האם מי שקונה שני אילנות קנה קרקע, ולכן מספק חייב להביא הבכורים ואינו יכול לקרות מספק, ומש"כ רש"י דקיי"ל דלא קנה קרקע היינו שמספק לא קנה דהמוציא מחבירו עליו הראיה.
וכן מפרש הרשב"ם [ב"ב פא ב] דמספק לא קנה קרקע משום שיד המוכר על העליונה דמספיקא לא מפקינן מיניה, והיינו משום שהמוכר הוא המרא קמא.
מקשים האחרונים [תשובת חמדת שלמה או"ח סימן א, אמרי בינה סוף הל' דיינים, המאיר לעולם סימן יד, או"ש ביכורים ב - יג] דמבואר בגמ' שאע"פ שהמוכר זוכה בקרקע מדין מרא קמא, מ"מ אינו נחשב בעלים גמור לענין ספק איסורא, ולכן לענין ביכורים אכתי איכא ספק, והקונה חייב להביא ביכורים מספק. ...

וכעני"ז מקשה הקו"ש [ב"ב אות צז] שאם יש אתרוג שספק למי שייך ונפסק המוציא מחבירו עליו הראיה, בודאי יכול המוחזק לצאת בו כיון שנפסק שהוי שלו לענין ממון, הוי שלו גם לענין מצוה, ולמה כאן נשאר ספק לענין ביכורים.

והאחרונים האריכו בתירוץ קושיה זו.

א. האמרי בינה [הובא בגידו"ש ב"ב] תירץ שגם לענין ביכורים פטור מה"ת כיון שמוקמינן ביד המוכר, ומדרבנן החמירו שחייב להביא ביכורים מספק. וכן לומד הפני שלמה [ב"ב כו ב] בשיטת ר' חננאל שחייב מדרבנן...

ב. החמדת שלמה מביא תשובת בעל הנתיבות שתירץ דבספק ממון הוי ודאי של המוחזק כיון שחבירו מתיאש, וה"מ במטלטלין שמהני יאוש אבל כאן הספק לענין קרקע ואין יאוש בקרקעות [ב"ב מד א]....

ד. עוד תירץ החמד"ש וכן תירץ המאיר לעולם, שיש חילוק בין ספק במציאות לבין ספק בדין. דבספק במציאות יכול דין מוחזק או מרא קמא להכריע הספק אבל בספק בדין אין מוחזק יכול להכריע שכך הדין,

ולכן כאן לענין קרקע שהוי ספק בדין נשאר ספק. וסברת החמד"ש מצינו בתוס' [ב"ב לב: ד"ה והלכתא] שכתבו בשיטת הרשב"ם שבספיקא דדינא לא מוקמינן אחזקת מרא קמא [לענין ממון להוציא מהמוחזק], ומבאר רע"א [תשובה לז"ה והנה] משום שאין החזקה יכול להכריע שכך הדין ולכן משאירים ביד המוחזק.

29. בענין מעייל חולין לעזרה-SEEADDENDUM

30. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף פא עמוד ב

[ו] והא בעי מיכלינהו דפריק להו – [1] ר' גרשום כתב שהמביא ביכורים הוא פודה הפירות, וכן משמע מלשון הרשב"ם [ד"ה ומשני]. [2] אבל הרמב"ם [ביכורים ד - ד] והמאירי כתבו שהכהן הוא הפודה. והאו"ש מבאר שהרמב"ם לא רצה לפרש שהבעלים יפדה דא"כ יצטרך להוסיף חומש, דבעלים שהקדישו ורוצים לפדות בעצמם חייבים להוסיף חומש.

31. ספר כלי חמדה - פרשת כי תבוא

ו) נסתפקתי בהא דק"ל דככורים נחמין לאנשי משמר אם זה חמדות הכעלים כמו בתרומה וחלה דיש מלית נהינס על הכעלים מלכד מלית הפרשה א"ד דפל הכעלים אין חיוב כ"א הפרשת ככורים והנאחס למקדש וה"ה כקדשי המקדש ואחרי הנחה ותנופה נעשים גכסי כהנים וה"ה לאנשי משמר ואין לכעלים שום חובה בזה וכביאני לספק זה מפני שראיתי להר"מ ז"ל בפ"ד מה' ככורים ה"ד שכי בזה"ל הקינס שכי אילנות בתוך של חכירו מביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו וכי"ז עושה מקדיש אוחס מחילה לבדה"כ מפני שכן ספק חולין ואין מכניסין חולין בעזרה, והכהן פודה אותן מיד ההקדש ואח"כ אוכלן עכ"ל, והנה זה מה שהוסיף הר"מ ז"ל דהכהן פודה אותו לא נזכר בשום מקום ומד' רש"י בסוגי' שפירש הא בעי מיכלינהו, לכהן נראה דקושיות הגמ' דהחיוב על הכעלים להאכילם לכהן וע"ז תי' בגמ' דהדר פריק לכו היינו הכעלים וכן מבואר בפירוש רבינו גרשום ז"ל הכדמ"ם בש"ס ד' ווילנא דהדר פריק להו קמאי על המביא את הככורים, ונראה מזה דהר"מ ז"ל בא להורות דמלית ככורים אינו בנדר מלוח נתיבה לכהן כלל אלא ה"ה קרבן ככל הקרבנות שמחלקין לאנשי משמר וכיון שהכעלים קיימו מלוח ככורים כהנחתן לפי

שמוצח טוב לא איכפת להו כלל אם הכהנים אוכלים אותו או לא ולכן לריך הכהן לפדות את הככורים, אמנם עדיין אינו מתורץ דלמה נוסף הר"מ ז"ל הדין הזה בהלכה זו כיון

32. שערים מצויינים בהלכה

מעשר ראשון לכהן. עי' ברשב"ם דבמס' כתובות (כו.) מוקי לה לבתר דקנסינהו עזרא, מפני שלא רצו לעלות לארץ ישראל. ועי' בדברינו שם שהבאנו קושית המנ"ח (מצוה שצה) לפי שיטת הטו"ז (י"ד סי' קיז סק"א) דדבר המפורש בתורה להיתר, אין החכמים יכולים לאסור משום סיג, וכ"כ הכס"מ (מלכים פ"ג ה"ז), א"כ היאך היה עזרא יכול לקנסם לעקור מצוה בתורה ליתן המעשר ללוים, ועוד הרי עי"ז גם נתבטל מצות וידוי מעשר [עי' סוף מס' מע"ש וברמב"ם מע"ש פי"א ה"א], ומסיק המנ"ח דמזה יצא להרמב"ם (תרומות פ"א הכ"ו) דתרומות ומעשרות אפי' בימי עזרא אינו מדאורייתא, וכיון דהוא מדרבנן, הם אמרו והם אמרו, אבל לשיטת הראב"ד צ"ע. ובעיקר דברי הטו"ז והכס"מ כבר הארכנו במס' יבמות (קא. ד"ה חלצה) ובמס' קידושין (סו. סוד"ה רבא אמר).

33. תוספות מסכת בבא בתרא דף פא עמוד ב ד"ה אלא מעשר

אלא מעשר ראשון דלוי הוא - ואף על גב דדמאי אינו מחייב ליתנו מספק משום דמצי אמר אייתי ראייה דלא מתוקן הוא ושקול [1] אומר רשב"א דלא דמי דהכא אין הכהן מוחזק יותר מן הלוי ושל ישראל ממה נפשך אינם דאם בכורים הם דכהן הם ואם לאו בכורים נינהו א"כ מעשר ראשון הוא והוי דלוי [2] ועוד דמאי דלא הוי אלא ספיקא דרבנן אין צריך לקיים מצות נתינה.

34. בענין בתר דקנסינהו עזרא- SEE ADDENDUM

35. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף פא/א

(שד) דף פ"א. רשב"ם ד"ה כל הראוי לבילה וכו', יש עיכוב בעיקר הבאתו וכו' עיי"ש, וכוונתו לחלק, דהיכא שצוה הכתוב ממה להקריב, אם שינה להקריב מד"א, אין זה הקרבן הכתוב, ולא איצטריך בכה"ג שנה עליו הכתוב לעכב, ויש לעיין מהא דפליגי ר"י ור"ל, זבחים ל"ד, במעלה איברי חיה למזבח, דבקר וצאן אמרתי לך ולא חיה ומשמע שם דצריך שנה הכתוב לעכב:

36. שערים מצויינים בהלכה

ביכורים נינהו הא חייב וחזי נמי לקריאה, וניזול מספיקא הכא לחומרא, שחייב להביא דילמא קנה קרקע, והכא לחומרא דילמא לא קנה קרקע, ולא בר קריאה הוא, אלא ש"מ כל היכא שא"א לקרות מספק אינו ראוי לבילה הוי. ועי' בענין זה בתשו' מהרש"ם (ח"ד סי' סו). ועי' מה שכתבנו במס' קידושין (כה. ד"ה גהי) בענין חציצה בבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים.

כתב בשאגת אריה (סי' לז) דכל היכא דאמר אינו ראוי לבילה, אפי' אינו ראוי לבילה אלא מספק, אמר נמי דבילה מעכבת בו, וראיה מגמ' כאן, מדפריך מדר"ז דאמר כל שאינו ראוי לבילה, כלומר כיון דא"א לקרות מספיקא דילמא לאו ביכורים נינהו, הבילה מעכבת בו, דדילמא ביכורים נינהו, ולא אמרי' דאם

37. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א

בגמ': מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא כו' דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר.

בטורי אבן מגילה (כ' ע"ב) נקט דהך איסורא דמיחזי כשיקרא אינו אלא איסור דרבנן, אבל בהגהות ר' ברוך פרנקל שם חולק עליו וסובר שהוא איסור דאורייתא משום מש"נ "מדבר שקר תרחק".

וכן מבואר בתוס' הרא"ש כאן שכתב דהא דאמרינן לעיל דכיון שאינו ראוי לקריאה קריאה מעכבת בו, הוא רק להתירוץ דמחזי כשיקרא ואז אינו ראוי מה"ת לקרות, אבל להתירוץ דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר, לא מקשה מידי, דאין זה אלא חשש דרבנן, לא הוה בכלל אינו ראוי לבילה.

והקשה הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בדרך אמונה הל' ביכורים פ"ד ה"ד (בביאור"ל ד"ה מביא) שהרי היראים מצוה רל"ה כתב דליכא איסור מדבר שקר תרחק רק במשקר בדבר הנוגע לממון, אבל בשקר שאינו נוגע לממון אין בו איסור דאורייתא. וא"כ גם למ"ד משום דמיחזי כשיקרא קשה דמאי מקשה הא אין כאן איסור דאורייתא כיון שאינו דבר שנוגע לממון לקרות פסוקי התורה על הספק.

ותירץ וז"ל: ואפשר דאין כוונת הרא"ש משום מדבר שקר תרחק, אלא כשמדבר לפני הקדוש ברוך הוא צריך לדבר לפניו באימה ויראה, ולא לומר לפניו דבר שאינו אמת, והוא בכלל "את ד' אלקיך תירא", ואפילו דבר שנראה כשקר, אין לומר, דהוה זלזול במורא שמים, וכדאמר בברכות (ל"ד ע"א) "חברותא כלפי שמיא מי איכא, אי לא כיון דעת' וכו' וכתיב "ולבך לא ימהר להוציא דבר לפני האלקים, כי האלקים בשמים ואתה על הארץ, על כן יהיו דבריך מעטים" וכל שכן שאומר לפני הקדוש ברוך הוא בבית המקדש "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי", וזהו שקר שמעולם וכו' דהוי זלזול בכבוד שמים ועובר על מורא הקדוש ברוך הוא. ורשב"ם שכתב דכתיב דובר שקרים לא יכון כנגד עיני ג"כ התכוין לזה עכתו"ד...

הקשה בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ג' סימן י"ח) והרי כיון דספק דאורייתא לחומרא, ואם כן מחמת ספק מיבעיא לי' למיקרי, אמאי מיחזי כשיקרא, כיון דלדינא צריך הוא לקרות.

[1] ותירץ דכיון מדבר שקר "תרחק", א"כ כמו שכתב הרשב"א בחולין (דף ז') דלגבי תרומה וקדשים דכתיב "משמרת" תרומתי, צריך להיות ודאי טהור, ולא מהני בזה רוב, ה"נ לגבי שקר דכתבה התורה בלשון הרחקה, אפילו השקר אינו אלא מיעוט צריך להתרחק ממנה, וא"כ הלשון וק"ו שמספקא שקר יש לו להתרחק, ולכן אסור לקרות אף על גב דאיכא ספק ובעלמא ספק דאורייתא לחומרא. [2] העיר בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ובאמת בלא"ה י"ל דזיל הכא הוי ספד"א בדין קריאת בכורים וזיל הכא הוי ספד"א באיסור שקר (וכנ"ל בשם תוס' הרא"ש דלא כטו"א) בוודאי שוא"ת עדיף.

=====

=====

=====

=====

האיסור להכניס חולין לעזרה

משה שווערד

א. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף נז עמוד ב

וחולין שנשחטו בעזרה. מנא הני מילי? אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר, אמרה תורה: שחוט לי בשלי ושליך בשלך, מה שלי בשלך אסור, אף שלך בשלי אסור. אי מה שלי בשלך ענוש כרת, אף שלך בשלי ענוש כרת? אמר קרא: וואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'... ונכרת, על קרבן - ענוש כרת, על חולין שנשחטו בעזרה - אין ענוש כרת. איכא למיפרך: מה לשלי בשלך שכן ענוש כרת! אלא אמר אביי, מהכא: ושחטו, ושחט אותו ושחט אותו, תלתא קראי יתירי, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: +כי ירחק ממך המקום וזבחת, ברחוק מקום אתה זוכה, ואי אתה זוכה במקום קרוב, פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה. ואין לי אלא תמימים הראוים ליקרב, מנין לרבות בעלי מומין? מרבה אני את בעלי מומים, שכן מין המכשיר. מנין לרבות את החיה? מרבה אני את החיה, שהיא בשחיטה כבהמה. מנין לרבות את העופות? תלמוד לומר: ושחטו ושחט אותו ושחט אותו. יכול לא ישחוט, ואם שחט יהא מותר? תלמוד לומר: כי ירחק ממך המקום... וזבחת... ואכלת, מה שאתה זוכה ברחוק מקום אתה אוכל, ואי אתה אוכל מה שאתה זוכה במקום קרוב, פרט לחולין שנשחטו בעזרה. ואין לי אלא תמימים

ב. רמב"ם הלכות שחיטה פרק ב

הלכה א: בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה, שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד, אבל החולין אסור לשוחטן בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאוה כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' ואכלת בשעריך, הא למדת שאין שוחטין בשר תאוה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'.

הלכה ב: וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמותר לאכלו בכל השערים, אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסור בהנייה כבשר בחלב וכיוצא בו, וקוברים אותו ואפרו אסור אפילו שחט לרפואה או לאכילת עכו"ם או להאכיל לכלבים...

הלכה ג: ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטת או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו, ודברים אלו מולן דברי קבלה הן, וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל מזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות.

ג. מגיד משנה הלכות שחיטה פרק ב

ודברים אלו וכו'. פסק כר"ש דאמר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אלא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא נינהו:

ד. כסף משנה הלכות שחיטה פרק ב

וכל השוחט חולין בעזרה וכו'. משמע מדברי רבינו דלא מיתסר אלא מדרבנן מאחר שלא ענוש אלא מכת מרדות ויש לתמוה דבסוף פרק האיש מקדש (דף נ"ה) ובפרק כיסוי הדם (דף פ"ה:) מסיק דלר"ש חולין שנשחטו בעזרה מדאורייתא מיתסר ומשמע בס"פ האיש מקדש (דף נ"ו:) דכ"ש לחכמים דאמרי דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת וא"כ הא דמשמע מדברי רבינו דלא מיתסר אלא מדרבנן אתי דלא כמאן ועוד שהוא ז"ל פסק בפ"ד מהל' אישות שהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ולא חילק בין שאר איסורי הנאה לחולין שנשחטו בעזרה ומאחר שכתב כאן שחשב"ע אסורים בהנאה א"כ אם קידש בהם אינה מקודשת ומדמשמע מדבריו כאן דלא מיתסר אלא מדרבנן אם קידש בהם מקודשת. וי"ל דלעולם אימא לך דחולין שנשחטו בעזרה מיתסרי מדאורייתא וז"ש ודברים אלו כלם דברי קבלה הם דהיינו שנאמרו מסיני. ומ"ש שאינו ענוש אלא מכת מרדות היינו מפני שלא נאמר בהם לאו:

ה. רשב"ם בבא בתרא דף פא/ב

דלמא לאו בכורים נינהו - דשמא לא קנה קרקע וקמעיל חולין לעזרה [1] ודרשינן ובסיפרי כי ירחק ממך המקום וזבחת (דברים יב) בריחוק מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה בקירוב מקום חולין שלך והוא הדין לכל הבאת חולין

בעזרה שאסור [מדאורייתא] 2] **אי נמי מדרבנן דלמא איכא דחזי ליה דנוהג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן הואיל ואייתנהו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים:**

ו. תוספות מסכת מנחות דף פ עמוד ב

וכי מכניסין חולין לעזרה - מצינו למימר דרבי לטעמיה דאית ליה הכי לקמן בפרק בתרא (דף קו.) גבי פירשתי מנחה של עשרונות ואיני יודע מה פירשתי אי נמי אפילו לרבנן התם אפשר דמחוייב כולה ואפילו אינו מחוייב כולה יש שם מקצת שהוא מחוייב אבל כאן שמא כל הלחם חולין ואף על גב דאדם נכנס במלבושי חול לעזרה ומביא כבשתו לעזרה ומקדישה אחר כך לא אסרינן להכניס חולין לעזרה אלא היכא דאיכא כעין עבודה כי **הכא** וביכורים דפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פא:) דאיכא (הגשה ותנופה) וכן חזה ושוק דפרק הזרוע והלחיים (חולין קל.) **שיש תנופה** וכן היא דפירשתי ואיני יודע מה פירשתי כדדרשינן מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי אסור דהיינו כעין עבודה דומיא דשלי בשלך **והא דפריך לעיל בהקומץ רבה (דף כא:) חולין פשיטא מאי בעי התם ומשני דאע"ג דאמר מר יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע** אפילו הכי מלח דקדשים לא יהבינא להו **ופירש שם בקונטרס דחזין לעזרה יאכלו חולין ותרומה ויכנסו ויאכלום על השובע ועל חנם פירש כן דיכול לאכול החולין עמה בעזרה** דתנן בפרק כל התדיר (זבחים צ:) וכולם רשאים להכניס לתת לתוכן תבלי חולין ותרומה ודריש לה בגמרא מדכתיב למשחה לגדולה ומה שתאמר תחילה כל כך בפשיטות חולין מאי בעי התם בדין קא מתמה דמאי בעיא אכילת חולין בפני עצמה בעזרה דאיצטריך למימר דלא יהבינן להו מלח ...

ז. תוספות בבא בתרא דף פא/ב

ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה - **בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא שיש הגשה או תנופה** למ"ד וכן בפרק הזרוע (חולין דף קל: ושם ד"ה אי) גבי חזה ושוק דקאמר אי מאבראי לפני ה' כתיב ואי מגואי קא מעייל חולין בעזרה ויש בהן תנופה **אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בהוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה דאל"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה וגם ישראל לא יכנס בעזרה ועוד דקאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כא: ושם ד"ה חולין) יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על הנשבע:**

ח. ברכת אברהם

שיש הגשה או תנופה וכו' אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל כהוא אין שייך איסור הכנסת חולין לעזרה וכו'. ילהס"ת זכונת התוס' אם כוונתם דלעולם ליכא איסור על הכנסה גרידא, וכל האיסור רק התנופה והגשה וכל שהוא עבודה או כעין עבודה, או דעהך שיש בהן מעין עבודה, שוב גם עלם הכנסתם לעזרה אסורה אם אינם מוקדשין. ועיין לשון התוס' בחולין (ק"ל ע"ג ד"ה אי) שכתבו ז"ל, ונראה דדוקא חזה ושוק וכן בכורים דדרך קדושה מיימי להו דעביד זיהו תנופה, וכן לחם לזרוך תודה שהוא הכשר קרבן, יש קפידא טפי בהנחתה לעזרה שלא לזרוך, עכ"ל. ומלשון זה משמע דגם אם אינו עושה זיהו שום עבודה, וכן בלחם הא לא עביד מידי, ומ"מ אסור. ויש לדחות הראי' מלחם, כיון דעבודת הקרבן בגדר מחיר לקרבן הוה כעבודה שנעשית בלחם (ועיין אות ב' דבתוס') מנחות מבואר דגרע מזכורים). ומ"מ סמימת לשון התוס' משמע דהאיסור על ההנחה ולא העבודה.

מיהו בתוס' רי"ד ראיתי שכתב בהדיא ז"ל, אינו אסור אלא להגישן ע"ג המזבח ולעשות בהם מעשי קדשי מזבח וכו', הרי דק"ל דעלם ההכנסה ל"ה בכלל האיסור. ומיהו שיטת התוס' נראה טפי כשנ"ת.

בענין הכנסת חולין לעזרה

א) תד"ה ודילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה, ככל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא

ט. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כא עמוד ב

אלא מאי לקרבנם? לאכילת קרבנם, ומאי לאכילה? אכילה דחולין. חולין, פשיטא, מאי בעו התם? אע"ג דאמר מר: יאכלו - שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע, אפילו הכי מלח דקדשים לא יהיבין להו

י. רש"י מסכת מנחות דף כא עמוד ב

מאי בעו התם - חולין בעזרה.

יא. משנה למלך הלכות שחיטה פרק ב

אך באיזה חולין הוא האיסור בזה נחלקו הראשונים ז"ל. והנה מפשט דברי רבינו נראה דכל דבר שהוא חולין אסור להכניס בעזרה אף שהוא דבר שאין דוגמתו קרב לגבי המזבח אך הרשב"א ז"ל בחדושו כתב שלא נראו לו דברי רבינו אא"כ דעתו לומר לחם כלחמי תודה או פירות כפירות בכורים ע"כ. והתוס' בפרק הזרוע (דף ק"ל) ד"ה אי כתבו דדוקא חזה ושוק וכן בכורים דדרך קדושה מייתי להו דעביד בהו תנופה וכן לחם לצורך תודה שהוא הכשר קרבן יש קפידא טפי בהבאתם בעזרה שלא לצורך ע"כ. וכ"כ הרשב"א בחדושו שם ובפ' המוכר את הספינה ביאר יותר שכתב וז"ל וקא מעייל חולין בעזרה פירוש מפני שהם טעונים תנופה והגשה ע"ג המזבח ודמיא להקרבה ושחיטה ואסור לשחוט חולין בעזרה ע"כ. וכ"כ התוס' בפרק התודה (דף פ') ד"ה וכי יע"ש...

הכלל העולה ממה שכתבו הוא דאליבא דהתוס' והרשב"א והרישב"א ז"ל ליכא איסור דהכנסת חב"ע כי אם במידי דעביד כעין הקרבה, ואליבא דרש"י אף בדבר דלא עביד כעין הקרבה אסור שהרי אסור שיאכלו הכהנים חולין עם הקדשים בעזרה. ונראה דאף במלתא דלא חזי לקרבן אסר דאי לא מאי דוחקיה לומר דמאי דתניא כשיאכלו חולין הוא חוץ לעזרה אימא דמיירי במלתא דלא חזי להקרבה א"ו דבכל גוונא ס"ל דאסור וההיא דהלל ס"ל דשאני התם שהביאה להקריבה וכמ"ש לעיל. ומה שנכנסים לעזרה בבגדי חול כהנים וישראלים נראה דלא קשיא לרש"י דאפשר דליכא איסור כי אם במידי דאכילה דהוי דרך בזיון להכניס בעזרה אבל מה שנכנסים בעזרה בבגדי חול ליכא איסורא דהא הדבר מוכרח שהרי ישראלים היו מוכרחים ליכנס בעזרה לסמיכה ולא היו יכולים ללבוש בגדי כהונה. ומפשט דברי רבינו ז"ל נראה לי דס"ל כרש"י וכמ"ש לעיל. הן אמת שבפ"י מה' מעשה הקרבנות דין י"א כתב סתם היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין. ומסתמיות דבריו נראה שהיו אוכלין החב"ע כסברת התוס'. וא"כ יש לתמוה כפי סברתו שאיסור הכנסת חב"ע הוא כולל איך הותר כאן. ואם היינו דוחקים דברי רבינו כמ"ש הרשב"א והיינו אומרים דרבינו מיירי בלחם מלחמי תודה או פירות הבכורים דהו מילי דחזו להקרבה היה אפשר לומר דמה שהותר לאכול חב"ע הוא בחולין דלא חזו להקרבה וסתם הדברים וסמך על מ"ש כאן בהל' שחיטה דמלתא דחזי להקרבה אסור להכניס בעזרה. אך פשט דברי רבינו אינו מורה כן:

אשר ע"כ נראה לומר דאיסור זה דהכנסת חב"ע ס"ל לרבינו שהוא מדרבנן וכמו שצייד רשב"ם בפרק המוכר את הספינה וכיון שאין איסורו כ"א מדרבנן משום אכילת קדשים התירו וכמ"ש לעיל שהתוס' לא הוקשה להם מהך דאכילת חולין כי אם במונח שהיה איסור תורה. וסברא זו שאנו רוצים לייחס לרבינו דס"ל דאיסורו מדרבנן לא נפלאה היא בדעת רבינו והרואה יראה להרב לח"מ שרצה לצדד דאף לשחוט חולין אין איסורו כי אם מדרבנן יע"ש. ואף אם נרצה לומר דרבינו ס"ל דאיסורו מן התורה וכמו שהכריחו התוס' עדיין אפשר לומר דרבינו ס"ל דדוקא מה שעושה כעין עבודה איסורו מן התורה אבל כל שאינו עושה כעין עבודה אין איסורו כי אם מדרבנן ומשום אכילת קדשים התירו איסור זה דרבנן:

יב. מסכת נדרים דף ט עמוד ב

דתניא: אמרו על הילל הזקן, שלא מעל אדם בעולתו כל ימיו, מביאה כשהיא חולין לעזרה ומקדישה, וסומך עליה ושוחטה.

יג. תוספות מסכת פסחים דף סו עמוד ב

מביאה כשהיא חולין לעזרה - בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פא:): גבי קונה שתי אילנות פריך ליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה ובהזרוע (חולין דף קל.). נמי דקאמר טעמא דכ' רחמנא זה הא לאו הכי ה"א חולין חייבין בחזה ושוק הא בעי תנופה והיכי ליעבד לינפינהו לפני ה' כתיב ואי מגוואי קא מעייל חולין

לעזרה התם ודאי אסור שעושה בהן תנופה כדרך שעושה בקרבן [1] אבל הכא שמכניס טלה חולין בעזרה ואינו עושה שום דבר שעושה בקרבנות שיראה כמקרי' חולין לגבוה שרי כדאשכחן בהקומץ רבה (מנחות דכ"א:) שהיו אוכלי' חולין בעזרה כדי לאכול מנחות על השבע.

יד. תוספות מסכת מנחות דף פא עמוד א

אם איתא לדחזקיה כו' - בחנם נקט אם איתא דהא אפ"י רבי יוחנן מודה היכא דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים כדאמרינן לעיל ושמא דדוקא היכא דלא מיכוין כדאמר (לו) לייתי חולין לעזרה דהוי צורך קרבן ואיכא בינייהו ארבעים דודאי הווי חולין וליקדשו להו ארבעים מתוך שמונים ואידך הווי ליה כמפריש לאחריות דהכי אמר חזקיה לעיל [2] דלאחריות קא מיכוין והלכך ליכא למפרך דמעיל חולין לעזרה כיון דלאחריות קא מיכוין צורך קרבן נינהו ושפיר דמי אע"פ שהן חולין כדתניא בהלל הזקן (פסחים דף סו:) מביאה כשהיא חולין לעזרה ומקדישה וסומך עליה ושוחטה אבל בהנך דלעיל דליכא אלא חזא בהמה ודלמא תמורה היא ולא חזיא ללחם מעיקרא חולין לעזרה קא מעייל ועל חנם פי' כן בקונט' ואע"ג דלעיל בפרק התכלת (דף מח.) גבי שחט שני כבשים על ארבעים חלות חשבינן להו חולין בעזרה היינו משום דפריק להו בפנים דבחוץ לא מצי פריק להו דלא ליפסלו ביוצא

טו. הר"ן מסכת נדרים דף ט עמוד ב

מביאה חולין לעזרה – [3] לאו בעזרה ממש שאסור להביא חולין לעזרה אלא בפתח העזרה.

=====

=====

=====

=====

בתר דקנסינהו עזרא

משה שווערד

א. תוספות מסכת כתובות דף כו עמוד א

אין בתר דקנסינהו עזרא - ולר"ע דקודם קנסא הוי דוקא ללוי בתר קנסא אף לכהנים אבל לר"א בן עזריה דמקמי קנסא הוי אף לכהן בתר קנסא הוי לכהן דוקא והא דמעשר ראשון חזקה לכהונה אתיא כר' אלעזר בן עזריה ולא כר"ע

ב. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף כו/א

אבל ראיתי בחידושי יבמות פ' יש מותרות מחכם גדול מתלמידי הרא"ה ז"ל שכתב וז"ל ת"ר תרומה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי ר"ע ור"א בן עזריה אומר לכהן וכו' ופרש"י ז"ל דאף לכהן סוגיין מוכיחא בהדיא דפלוגתא דרבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה היינו בדין תורה מקמי דלקנסינהו עזרא וכן פרש"י ז"ל בכאן ונפקא מינה למידע במאי קנסינהו עזרא דרבי עקיבא סבר דמדאורייתא ללוי דוקא שהרי לויים כתוב בפרשה הילכך כי קנסינהו עזרא היינו דליתבו אף לכהן ורבי אלעזר בן עזריה סבר דאילו מדאורייתא אף לכהן שהרי הכהנים נקראו לויים בכ"ד מקומות הילכך קנסא דעזרא היינו דלא ליתבו אלא לכהן דוקא ומשום דאיהו איירי כדין תורה אתמהינן עליה לכהן ולא ללוי דאילו לבתר דקנסינהו עזרא מאי תמיה איכא והיינו מאי דמית' ליה מקראי וכ"ת כיון דמדאורייתא לרבי עקיבא ללוי דוקא ולא יצאו ידי נתינה בכהן היכי מצי עזרא לאפוקי דין תורה י"ל דהכא ממונא הוא והפקר ב"ד הפקר ואוקמינהו לפירות ברשותיה דכהנים כאילו הוו דידהו ויש שסבורין מדוחק קושיא זו דרבי עקיבא לית ליה קנס עזרא כלל דאיהו לא הוה מצי לאפקועי דין תורה ולפטור מידי נתינה על ידי כהן שלא כדין תורה והיינו האי עובדא דלקמן דאהדריה רבי עקיבא לפתחא דגנתא דר' אלעזר בי קברי כי היכי דלא ליתבן ליה לר' אלעזר בן עזריה דהוה כהן מעשר ראשון דקסבר ר' עקיבא דאפילו השתא דבתר עזרא לא קנסינהו עזרא ללויים בהא דלא מצי למעבד הכי ואי ס"ד דהשתא מודה ר' עקיבא דקנסינהו למיתן אף לכהן שפיר מצו יהבי לרבי אלעזר ואמאי מהדר ליה פתחיה בי קברי והא בורכא

ג. רמב"ם הלכות מעשר פרק א הלכה ד

אין מוציאין המעשר מיד הכהנים שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל וכן כל מתנות כהונה אין מוציאין אותן מכהן לכהן, * ועזרא קנס את הלויים בזמנו שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים.

ד. כסף משנה על הלכות מעשר פרק א הלכה ד

ועזרא קנס את הלויים בזמנו וכו'. בפרק יש מותרות (דף פ"ו ע"ב) ובפ"ב דכתובות אמרינן דלויים קנסינהו עזרא וממ"ש רבינו בזמנו משמע דלא קנס אלא ללויים שבדורו בלבד ויש לתמוה דהא בפרקים הנזכרים משמע דאף לדורות דבתר הכי קניס. ...

ה. רדב"ז הלכות מעשר פרק א הלכה ד

ועזרא קנס את הלויים וכו'... ותמיה לי נהי דמצי עזרא לקנוס הלויים שבאותו הדור לפי שלא עלו עמו אבל הדורות הבאים אחריהם היכי מצי למקנסינהו אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה [1] ואפשר שעל פי הדיבור עשה ועדיין צ"ת שאותם שעלו את"כ מה היו נותנין להם חלף עבודתם במקדש הלוא לא היה להם חלק ונחלה בארץ [2] ונ"ל שהקנס היה על דרך זה שאם יבואו כהן ולוי ליטול המעשר שיתן אותו לכהן ולא ללוי אבל אם בא הלוי לבדו ורצה ישראל ליתן לו הרשות בידו דבהא לא קנסינהו ונמצאו הלויים מתפרנסים ומתקיימים הכתובים והקנס:

ספר עינים למשפט- יבמות פו

ע"כ נל"ל שאמנם אין כאן עקירה ובטול מצוה כלל שהתורה אמרה «ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה» חלף עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד» הרי שמפורש בזה תנאי «חלף עבודתם» וכמ"ש בספרי «אם עבד יטול ואם לא עבד לא יטול» וכן להלן שם «ואכלתם וגו' כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד» ובספרי «אם עבד ימול וכו' מכאן אמרו בן לוי שקבל עליו כל עבודת הלוייה חוץ מדבר אחד אין לו חלק בלוייה» וכיון שלא עלו אין כלל מצוה ליתן להם וקבע עזרא ליתן לכהנים שעובדים עבודתם והרי הם שבטם ושלא תשכח מצות מע"ר, (ומ"ש בספרי דאין חובה ליתן לכהן העובד תחתיה) י"ל שזה דוקא במקרה משא"כ כאן, ומזה עצמו לקח הר"מ את חדושו שעזרא רק לדורו קנס, ואלה שיעלו אח"כ ישובו לזכותם חלף עבודתם וע"ע בסמוך א.

ו. ריטב"א על מסכת יבמות דף פו/ב

וא"ת כיון דמדאורייתא לר"ע דוקא ללוי היאך אפשר לקנוס עזרא שיתנו לכהן כלל שהרי לא יצאו ישראל ידי נתינה [3] וי"ל כיון דממונא הוא הפקר ב"ד הפקר ואפקוה רבנן למעשר מן הלויים ואוקמינהו ברשות כהנים ועשאום כשלוחי' של לויים:

• ועיין ברשימות שם. דנחשב דנתון כבר ללויים ואח"כ, מדין הפקר ב"ד הפקר, נתון לכהנים

ז. ספר מנחת חינוך - מצוה שצה - אות טו

והנה מצוה זו ליתן ללויים מעשר ראשון הוא פלוגתא בגמרא בכמה מקומות [יבמות פ"ו ע"ב], עיין בכסף משנה כאן ה"ד, דר' עקיבא סובר דדוקא ללויים ולא לכהנים, ור' אלעזר בן עזריה סובר דגם לכהנים... והלכה כר' עקיבא מחבירו, א"כ דוקא ללויים. ומבואר בגמרא כמה פעמים דעזרא קנסינהו ללויים דלא יתנו להם רק לכהנים, והר"מ כתב כאן, ועזרא קנס את הלויים בזמנו שלא יתנו להם מעשר ראשון, אלא יתנו לכהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים, עכ"ל. ונראה מדבריו שלא קנס אותם אלא בימיו היינו בדורו לבד, והכסף משנה הקשה על זה דמבואר בגמרות אלו, ביבמות פ"ו ע"ב ובכתובות כ"ו ע"א, דאף לדורות קנס...

והיאך היה יכול לעקור מצות עשה מכל וכל שאין צריך ליתן ללוי זהו מצות עשה ודבר המפורש בתורה, וע"י ביטול מצוה זו נתבטלה עוד מצות עשה דידיו מעשר, כמבואר במשנה סוף מעשר שני ובר"מ פ"א ממעשר שני הי"ג דיוחנן כהן גדול העביר הודית המעשר, ועי"ש הטעם כיון דאין נותנים ללוי ובידיו כתיב וגם נתתיו ללוי, עי"ש, אם כן נעקרו שתי מצוות של תורה. [4] ולע"ד נראה דמזה יצא להר"מ סוף פ"א דתרומות דסובר דתרומות ומעשרות בזמן הזה ואף בזמן עזרא הוא רק מדרבנן, א"כ הכל ניתא, כיון דהוא רק מדרבנן הם אמרו והם אמרו. ולענ"ד מה שכתב הר"מ דעזרא קנס הלויים בזמנו, ולפי פירוש הכסף משנה דהיינו שהיו בדורו, הוה ליה לכתוב קנס את הלויים שבזמנו, והיה משמע דקנס הלויים שהיו בדורו, אבל עתה נראה לפרש דעזרא קנס הלויים בזמנו, היינו כל ימי הבית שני נקרא על שם עזרא כלשון הר"מ בסוף פ"א מתרומות, בזמן הזה ואפילו בימי עזרא וכו', דהפשט דהיינו בזמן בית שני, א"כ כאן נמי קנס בזמנו היינו אף בבית שני, מ"מ כיון דהכל, ההפרשה והנתינה, הוא רק מדרבנן, הם אמרו והם אמרו, וגזרו דלא יתנו להם, אבל בבית השלישי שיבנה במהרה בימינו דיהיה הכל מן התורה דיהיה ביאת כולם, בודאי יתנו ללויים ולא נעקרה מצוה מן התורה, ושייך שפיר לכתוב קנס הלויים בזמנו וכו'. ואפילו אם נאמר כפירוש הכסף משנה, עכ"פ נכונים דבריו לשיטות שהוא רק מדרבנן, אך לשיטת הראב"ד פ"א מתרומות הכ"ו דתרומות ומעשרות בימי עזרא ובזמן הזה הוא מן התורה, א"כ עזרא קנס אותם ועקר מצוה המפורשת בתורה וגם מצות עשה של וידוי, צ"ע מאד כמו שכתבתי. והנראה לפי השיטות שהוא מן התורה, ומבואר סתם דקנס אותם בלא זמן קצוב, קנס אותם אפילו בבית השלישי תוב"ב, והוי עקירת מצות עשה לעולם, אבל לשיטת הר"מ ניתא, ובאתי רק לעורר.

ח. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף כו עמוד א

והנה רוב הראשונים נחלקו על הרמב"ם ולדעתם עזרא לדורות תיקן וא"כ תליא מילתא כל אחד לשיטתו דלר"ע תיקן דנותנים לשניהם ולראב"ע רק לכהנים, ותירוץ הגמ' הוה רק אליבא דראב"ע וכגירסת הגמ' דידן, ולפי"ז ק"ק מה מקשה הגמ' 'דלמא איקרי ויהיב' הרי מצד הדין היום זה שייך רק לכהנים ולמה נחשוש שיהיו כאלו שלא יודעים מהתקנה ויתנו ללויים שלא כדין וצ"ב. (וע"ע הערות חולין קל"א ע"ב).